

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Onderzoek naar het niet-gebruik van studiefinanciering binnen mbo 1 & 2

Waarom laten studenten soms een basisbeurs liggen?

Colofon

Eindrapport *Onderzoek naar het niet-gebruik van studiefinanciering binnen mbo 1 en 2*

Doelgroep *mbo-studenten*

Directie *Onderwijsvolgers*

Onderwijssector *mbo*

Dit kwalitatief onderzoek is gedaan door de UX Research afdeling van DUO.

Opdrachtgever *Ministerie van OCW*

Publicatiedatum *23 oktober 2025*

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Inhoudsopgave

1. Aanleiding.....	4
2. Doelgroep	6
3. Onderzoeksresultaten	7
4. Conclusie.....	11
5. Observaties	12
6. Aanpak & onderzoeksmethoden	15

1. Aanleiding

Voor studenten op het mbo-niveau 1 & 2 geldt dat studiefinanciering in de vorm van een basisbeurs (en studentenreisproduct en een eventuele aanvullende beurs) altijd een gift is. Anders dan op mbo-niveau 3 & 4 en het hoger onderwijs, hoeven deze studenten dus geen diploma te halen om het geld te kunnen houden. Daarnaast zit er voor studenten op mbo-niveau 1 & 2 geen maximum aan het aantal maanden dat de student recht heeft op de basisbeurs.

Ondanks dat de basisbeurs dus altijd een gift is, blijkt dat niet alle rechthebbende studenten op mbo 1 & 2 een basisbeurs aanvragen. Dit lijkt onlogisch: als de student aan de voorwaarden van leeftijd, opleidingsvorm en nationaliteit voldoet, zitten er voor de student geen risico's aan het ontvangen van een basisbeurs.

Een student die 18 wordt (of al is), wordt op meerdere manieren door DUO geïnformeerd over de mogelijkheid om studiefinanciering aan te vragen:

- **Brief Bijna 18.** In samenwerking met de Belastingdienst ontvangt elke jongere die bijna 18 wordt een fysieke brief waarin de jongere wordt gewezen op de mogelijkheden van zorgtoeslag, de 'teruggaaf jongeren', studiefinanciering of een tegemoetkoming scholieren.
- **De campagnepagina '18 jaar worden' op DUO.nl.** Hier vindt een student informatie over welke financiering hij op basis van zijn opleiding kan ontvangen als hij 18 wordt.
- **Pro-actieve mailing mbo-student 18 jaar.** Een student op het mbo die gebruik maakt van een studentenreisproduct en (bijna) 18 is, maar nog geen basisbeurs heeft aangevraagd wordt in een e-mail op deze mogelijkheid gewezen.
- **Promotie aanvragen stufo mbo.** Eind maart wordt een fysieke brief gestuurd naar alle studenten met een Nederlandse nationaliteit die recht hebben op studiefinanciering maar dit niet hebben aangevraagd. Deze brief is vrij effectief: in 2025 werd deze brief naar 121 studenten gestuurd; 36 studenten (30%) vroegen vervolgens alsnog studiefinanciering aan.

De studenten worden dus, naast de officiële kanalen zoals studie!, vrienden en familie, op meerdere manieren gewezen op hun recht op studiefinanciering. Hoe komt het dan dat sommige studenten op het mbo-niveau 1 & 2 dit 'gratis geld' toch laten liggen en afzien van het aanvragen van een basisbeurs? Omdat studenten op het mbo 1 & 2 soms deel uitmaken van een kwetsbare groep, wil OCW weten in hoeverre het niet aanvragen van de basisbeurs een bewuste of onbewuste keuze is en wat de achterliggende redenen van deze keuze zijn.

¹ DUO biedt een (gratis) lesprogramma aan voor onderwijsinstellingen om studenten te informeren over studiefinanciering. Deze is te vinden op: <https://duo.nl/zakelijk/middelbaar-beroepsonderwijs/voorlichting-studiefinanciering/interactieve-lespakketten.jsp>. Daarnaast is er digitaal campagnemateriaal beschikbaar om te tonen op schermen in de onderwijsinstelling.

Onderzoeksvragen

Bij de start van dit onderzoek zijn in eerste instantie kwalitatieve onderzoeksvragen opgesteld naar de redenen voor het niet-gebruik van de basisbeurs. Naast deze kwalitatieve onderzoeksvragen, maakte het vaststellen van de cijfers rondom niet-gebruik van de basisbeurs, en daarmee de grootte van het probleem van niet-gebruik, onderdeel uit van dit onderzoek.

De oorspronkelijke onderzoeksvragen waren als volgt:

Hoofdvragen:

1. Hoeveel studenten op mbo-niveau 1 & 2 maken geen gebruik van de basisbeurs terwijl ze hier wel recht op hebben?
2. Welke dieper liggende redenen liggen ten grondslag aan het niet aanvragen van de basisbeurs?

Subvragen:

1. In hoeverre is de student op de hoogte van de mogelijkheden om financiering aan te vragen voor de mbo 1 of 2 studie?
2. In hoeverre is het niet aanvragen van de basisbeurs een bewuste keuze?
Met 'bewuste' keuze bedoelen we dat een student op basis van de juiste, volledige, informatie ervoor kiest om geen gebruik te maken van de basisbeurs.

Gedurende het onderzoek ging hoofdvraag 1, naar de grootte van het probleem, een steeds grotere rol spelen. Enerzijds omdat bij het uitzoeken van de kwantitatieve data indicaties waren dat deze afweken van de eerdere signalen hierover en daarom extra goed moesten worden uitgezocht. Anderzijds omdat de uitkomst van de kwantitatieve onderzoeksvraag invloed had op de respondentenwerving voor het kwalitatieve vragen.

Uiteindelijk is bij het vaststellen van dit rapport de focus verlegd van het beantwoorden van de kwalitatieve onderzoeksvraag van het waarom, naar de kwantitatieve vraag over de grootte van het probleem van niet-gebruik.

2. Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit mbo-studenten op niveau 1 & 2 die, ondanks dat zij voldoen aan de voorwaarden voor een toekenning, geen basisbeurs aanvragen. Deze voorwaarden voor studiefinanciering zijn:

- Leeftijd: de student is minimaal 18 jaar en nog geen 30 jaar.
- Nationaliteit: de student heeft de Nederlandse nationaliteit of een verblijfstitel die recht geeft op studiefinanciering.
- Onderwijsvorm: de student doet een voltijd bol (Beroeps Opleidende Leerweg) opleiding aan een erkende onderwijsinstelling. Een Beroeps Begeleidende leerweg (BBL) waarin de student deels werkt en deels naar school gaat, geeft geen recht op studiefinanciering.

Binnen deze groep studenten die recht heeft op studiefinanciering onderscheiden we voor dit onderzoek twee groepen:

1. Studenten die geen enkele vorm van studiefinanciering ontvangen, dus ook geen studentenreisproduct.
2. Studenten die wél gebruikmaken van het studentenreisproduct, maar geen basisbeurs hebben aangevraagd.

Wie zitten er op het mbo-niveau 1 en 2?

Mbo-studenten hebben gekozen voor een beroepsgerichte opleiding. De meeste mbo-opleidingen leiden de student op een praktisch gerichte manier op. In tegenstelling tot het hbo, waar theoretische kennis belangrijk is, zijn mbo-studenten vaak praktisch bezig en oefenen ze tijdens de opleiding met hun toekomstige beroep waarbij stages een groot deel van de opleiding vormen. Het mbo bestaat uit vier verschillende niveaus:

- **niveau 1:** ook wel 'entree opleiding': assistent beroepsbeoefenaar (duur: 1 jaar);
- **niveau 2:** medewerker / basisberoepsbeoefenaar (duur: 1-2 jaar);
- **niveau 3:** zelfstandig medewerker / zelfstandig beroepsbeoefenaar / vakopleiding (duur: 2-3 jaar);
- **niveau 4:** middenkaderfunctionaris / gespecialiseerd beroepsbeoefenaar (geeft toegang tot hbo) (duur: 3-4 jaar).

Zoals genoemd focussen we ons in dit onderzoek specifiek op de studenten op mbo-niveau 1 & 2. De vooropleidingen van studenten op mbo-niveau 1 & 2 zijn divers. Dit komt onder andere door de kwalificatieplicht: is een leerling nog geen 18 dan moet deze onderwijs blijven volgen tot hij minimaal een mbo-niveau 2, havo of vwo diploma heeft gehaald. Studenten starten daarom vanuit verschillende achtergronden en motivaties met een mbo-niveau 1 of 2 opleiding:

- Op mbo 2 als vervolgopleiding na het vmbo-basis-diploma op de middelbare school om te kunnen doorstromen binnen het mbo.
- Als vervolgopleiding (mbo 1) na praktijkonderwijs of speciaal onderwijs.
- Als eerste opleiding (mbo 1) voor een statushouder die de Nederlandse taal nog niet zo goed machtig is.
- Omdat de student nog geen 18 is, en wel móet studeren omdat de student nog niet voldoet aan de kwalificatieplicht.

Deze verscheidenheid zorgt voor een grote diversiteit aan studenten en motivatie in het onderwijs. De student die trots is dat het gelukt is om na het praktijkonderwijs tóch aan een mbo 1-opleiding te beginnen, zit in de klas met de vmbo leerling die 'gewoon aan het werk wil' maar nu eenmaal eerst nog een papiertje moet halen. Al deze studenten hebben vanaf hun 16e recht op het studentenreisproduct en vanaf hun 18e op een basisbeurs, aanvullende beurs en een lening, en al deze leerlingen moeten dit zelf aanvragen als ze er gebruik van willen maken.

3. Onderzoeksresultaten

Een woord vooraf

Dit onderzoek is in meerdere opzichten anders verlopen dan gebruikelijk voor UX-onderzoek. We gaan hier kort op in om de lezer de juiste achtergrondinformatie te geven zodat de resultaten van dit onderzoek in de juiste context geplaatst kunnen worden.

User Experience (UX) onderzoek is in essentie kwalitatief onderzoek naar ervaringen van gebruikers, dat soms kan worden aangevuld met kwantitatieve data om bijvoorbeeld de grootte van een doelgroep of probleem aan te geven. In het geval van dit onderzoek heeft het kwantitatieve deel een grotere rol gekregen dan in onze onderzoeken gebruikelijk is. Dit heeft te maken met de wens van de opdrachtgever om de exacte grootte van het probleem in kaart te brengen om vervolgens de achterliggende redenatie van niet-gebruik te achterhalen.

Daarnaast maakte de kwantitatieve informatie duidelijk waarom het voor ons als onderzoekers lastig was genoeg respondenten te vinden om representativiteit te garanderen voor het kwalitatieve onderzoek. De doelgroep bleek een stuk kleiner dan vooraf gedacht en van de groep zonder enige vorm van studiefinanciering hebben we geen enkele respondent kunnen spreken.

Van de groep studenten die wel een reisproduct gebruikte maar geen basisbeurs ontving, hebben we slechts zes respondenten kunnen spreken. In deze zes gesprekken is geen verzadiging opgetreden. We spreken van verzadiging in kwalitatief onderzoek als het punt is bereikt waarop gesprekken geen nieuwe informatie, patronen of perspectieven meer opleveren. Verdere interviews dragen in dat geval niet langer bij aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De gesprekken hebben uiteraard interessante informatie opgeleverd over de redenen voor het niet gebruiken van een basisbeurs, maar door het gebrek aan verzadiging kunnen we hieraan geen gegronde conclusies verbinden. De observaties uit deze gesprekken zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.

In dit hoofdstuk richten we ons daarom op het beantwoorden van de onderzoeksvraag: hoe groot is het probleem van het niet-gebruik van de basisbeurs op mbo 1 & 2.

Inzicht: Veruit de meeste studenten ontvangen 'gewoon' een basisbeurs

De oorspronkelijke aanleiding voor dit onderzoek was dat er signalen waren dat veel studenten op mbo-niveau 1 en 2 hun basisbeurs lieten liggen. Om hoeveel studenten dit precies ging, was nog niet bekend. Uit de gegevens van DUO blijkt dat de groep studenten op het mbo-niveau 1 & 2 die recht hebben op een basisbeurs, maar deze niet aanvragen, gelukkig erg klein is.

Voor het schooljaar 2024-2025² gelden de volgende aantallen:

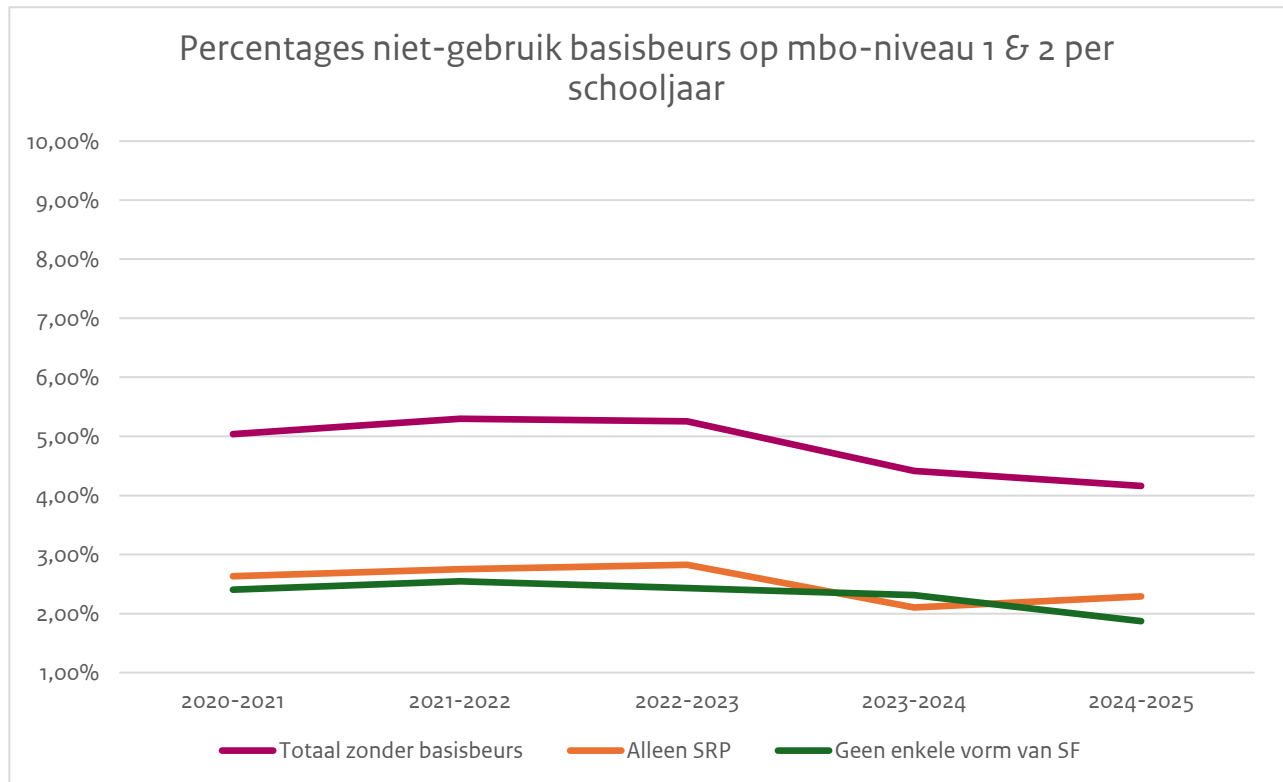
*8 studenten hebben alleen een toekenning van een aanvullende beurs, maar geen basisbeurs en/of studentenreisproduct.

Het aantal studenten op mbo-niveau 1&2 zonder een basisbeurs maakt daarmee 4,2% uit van het totale aantal studenten. Van deze studenten zonder basisbeurs maakt 2,3% wél gebruik van het studentenreisproduct. 1,9% van de studenten ontvangt geen enkele vorm van studiefinanciering.

De studenten waarover gesproken wordt zijn studenten die voldoen aan de eisen wat betreft leeftijd en opleidingsvorm om recht te hebben op studiefinanciering. Wat betreft nationaliteit zijn alleen de studenten meegenomen met de Nederlandse nationaliteit of een verblijfsvergunning die met zekerheid recht geeft op studiefinanciering (type 2 t/m 4 en 'duurzaam verblijf').

² Peildatum maart 2025.

Verloop niet-gebruik schooljaar 2020-2021 t/m 2024-2025

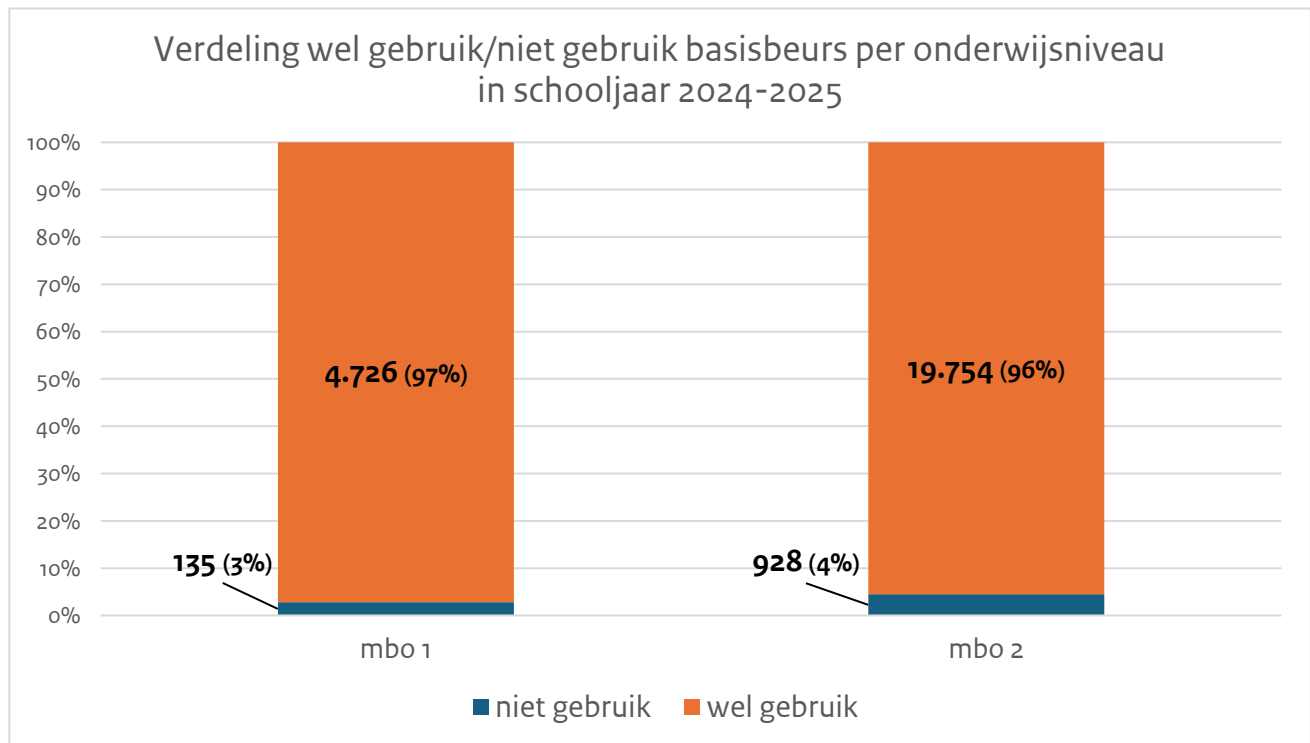

Figuur 1

Figuur 1 toont het percentage van het niet-gebruik van de basisbeurs t.o.v. het totale aantal studenten op mbo-niveau 1&2 met recht op studiefinanciering gedurende de schooljaren 2020-2021 t/m 2024-2025. De groene lijn staat voor de studenten die geen enkele vorm van studiefinanciering (SF) hebben aangevraagd; de oranje lijn geeft de studenten zonder basisbeurs maar mét een studentenreisproduct (SRP) weer. De peildatum is maart van het betreffende schooljaar.

Zoals te zien is, neemt het totale niet-gebruik van de basisbeurs licht af vanaf schooljaar 2023-2024. Zie bijlage 1 voor een gedetailleerd overzicht van de aantallen en percentages van niet-gebruik van de basisbeurs, per schooljaar en per onderwijsniveau.

Verdeling niet-gebruik basisbeurs tussen mbo 1 & 2

Figuur 2

Figuur 2 toont de verhouding tussen het aantal studenten dat niet en wél gebruik maakt van de basisbeurs. Onder de studenten ‘niet gebruik’ vallen alle studenten die recht hebben op een basisbeurs, maar deze niet hebben aangevraagd; ongeacht of zij wel of niet gebruikmaken van het studentenreisproduct. Hierbij is een verdeling gemaakt tussen mbo-niveau 1 en mbo-niveau 2.

Zoals te zien is in figuur 2 ligt het niet-gebruik van de basisbeurs verhoudingsgewijs iets hoger voor studenten op het mbo-niveau 2 dan op mbo niveau 1. Dit komt overeen met eerdere schooljaren, waarin het niet-gebruik op mbo-niveau 2 ook steeds iets hoger ligt dan op mbo-niveau 1. Zie bijlage 2 voor de verdeling tussen niet gebruik en wel gebruik van de basisbeurs in de schooljaren 2020-2021 t/m 2024-2025

Niet-gebruik wordt niet herkend als probleem

De cijfers ondersteunen onze ervaringen bij het vinden van respondenten en ervaringsdeskundigen tijdens dit onderzoek. Op de scholen die we bezochten werd het veronderstelde probleem van studenten die de basisbeurs laten liggen, niet herkend. Zowel de studenten zelf als de professionals op de scholen kenden geen situaties waarbij een student op mbo 1-2 geen basisbeurs ontving of dit pas veel later dan mogelijk was, had aangevraagd. Ook jongerenorganisatie JOBmbo gaf aan bij voorlichting in mbo 1-2 klassen wel eens studenten tegen te komen zonder basisbeurs. Hoe vaak dit voorkomt, en of dit altijd om studenten gaat die ook echt recht hebben op een basisbeurs, konden ze niet aangeven.

4. Conclusie

Op basis van de cijfers rondom het niet-gebruik van studiefinanciering, blijkt dat de groep studenten op mbo-niveau 1-2 die geen gebruikmaakt van een basisbeurs klein is, 4,2% van het totale aantal studenten dat recht heeft op studiefinanciering. Hierbinnen geldt dat de studenten zonder enige vorm van studiefinanciering (in schooljaar 2024-2025) 1,9% uitmaakt. De groep studenten die wel een studentenreisproduct gebruikt maar geen basisbeurs aanvraagt is iets groter, maar beslaat uiteindelijk nog steeds slechts 2,3% van het totaal. We kunnen daarmee stellen dat het overgrote deel van de studenten die een bol-opleiding op mbo-niveau 1 & 2 doen de weg naar studiefinanciering gelukkig goed weten te vinden.

Hoewel het goed nieuws is dat er maar zo weinig studenten zonder basisbeurs zijn, maakt dit de doelgroep voor dit onderzoek erg klein. Hierdoor waren ze lastig bereikbaar voor het kwalitatieve onderdeel van het onderzoek. Zoals in het vorige hoofdstuk aangegeven, is in de gesprekken met de doelgroep geen verzadiging opgetreden; hiervoor was de groep respondenten te klein en waren de antwoorden te divers. Op basis van deze gesprekken is daarom ook niet met zekerheid een antwoord te geven op de vraag waarom deze studenten een basisbeurs laten liggen en in hoeverre dit een bewuste keuze is, zoals in de hoofd- en subvragen wordt gesteld.

5. Observaties

In dit onderzoek stelden we de waarom-vraag: waarom zou je als student zijnde geld laten liggen? Het gaat om geld waar studenten recht op hebben en dat zij, als student op mbo-niveau 1 of 2, mogen behouden, ongeacht of zij hun diploma behalen. Er is dus geen risico dat het moet worden terugbetaald.

Anders dan logisch lijkt, is de keuze om geen gebruik te maken van financiële ondersteuning niet altijd een rationele keuze; geen bewuste afweging van kosten en baten. Volgens een onderzoek uit 2024 naar het niet-gebruik van inkomensondersteunende maatregelen zijn “er vele psychologische processen op van invloed” op het al dan niet gebruikmaken van bijvoorbeeld subsidies, en staan “gedragsbarrières ‘optimale’ beslissingen in de weg.”³ Mogelijk spelen deze processen ook mee in de keuze van de studenten die geen basisbeurs aanvragen.

In dit hoofdstuk delen we wat er tijdens de één op één gesprekken met zes studenten naar voren kwam over het niet aanvragen van de basisbeurs. Deze studenten hadden allen wel een studentenreisproduct, maar geen basisbeurs.

Waarom heb je geen basisbeurs aangevraagd?

“Ik was al bijna klaar met mijn opleiding toen ik 18 werd.”

“Ik zie het nut niet in van studiefinanciering aanvragen. Ik ben bijna klaar en ga straks naar het buitenland.”

“Mijn zus werd in september 18 jaar, dat is aan het begin van het schooljaar. Ik werd 18 jaar toen het schooljaar al bezig was, in maart, en toen twijfelde ik over studiefinanciering. Mijn vader zei dus dat ik het beter niet kon aanvragen.”

“Ik had verder ook geen kosten op de opleiding, en studiefinanciering kende ik niet echt.”

“Studiegenoten hadden wel recht op studiefinanciering omdat zij een jaar ouder waren.”

“Mensen zeiden ‘je bent gestopt met school, je hebt geen recht op studiefinanciering aanvragen.’”

“Ik weet dat ik van mezelf makkelijk geld uitgeef, dus ik heb het niet aangevraagd want anders moet ik het terugbetalen als ik mijn opleiding niet haal.”

“Ik heb het online wel uitgezocht en ik viel er net een jaar buiten.”

³ M. Wever & B. Marseille, *Werken vanuit vertrouwen en niet-gebruik van inkomensondersteunende maatregelen* (2004), p3.

1. Het niet ontvangen van de basisbeurs lijkt bij de studenten geen grote financiële problemen op te leveren.

Uit onze gesprekken bleek dat de studenten, voor zover wij konden vaststellen, ondanks het uitblijven van de basisbeurs geen grote financiële problemen ondervonden. Alle studenten woonden nog thuis en hadden daaraan geen kosten. Daarnaast waren ze allen nog niet lesgeldplichtig in het huidige schooljaar (2024/2025). Het betalen van lesgeld was voor deze studenten dus ook geen grote gebeurtenis gedurende het jaar waarvoor ze bijvoorbeeld studiefinanciering nodig hadden. Een student zei daarover: "Ik betaal nog geen lesgeld, dus wat moet ik met studiefinanciering?"

Alle studenten hadden een bijbaantje of begonnen hier binnenkort aan.

- 3 studenten benoemden hun geld vooral te gebruiken om te sparen voor later
- 5 studenten gaven het geld dat ze verdienden met hun bijbaantje uit aan 'leuke' dingen zoals shoppen, feestjes, make-up, een "lekker broodje bij de AH" of sportvoeding.
- 4 studenten benoemden dat zij bij geldnood hun ouders hadden om op terug te vallen. Ouders konden bijschieten of bepaalde kosten op zich nemen.

2. Studenten baseren zich op (foutieve) informatie uit hun omgeving, maar gaan hier zelf niet naar op zoek.

Tijdens de gesprekken noemden een aantal studenten dat ze zich met betrekking tot studiefinanciering lieten informeren door hun omgeving.

- 2 studenten benoemden dat ze bij dingen die met geld te maken hadden altijd afgingen op het advies van hun ouders. Het advies van hun ouders was om geen studiefinanciering aan te vragen, en de studenten hadden dit daarom ook niet gedaan.
- 1 student had via zijn school begrepen dat hij geen recht had op studiefinanciering omdat hij al gestopt was met school. Achteraf bleek hij nog wel met terugwerkende kracht recht op studiefinanciering te hebben.
- 1 student ging voor informatie over studiefinanciering altijd uit van een vriend, die veel over studiefinanciering zei te weten.

Geen van de studenten die we spraken voelden de noodzaak om bij een officiële bron (zoals bijvoorbeeld DUO zelf) te controleren of hun informatie klopte; ook als ze zelf hadden bedacht geen recht te hebben. Slechts één student gaf aan zelf online te hebben gezocht naar informatie. Op basis daarvan concludeerde hij, ten onrechte, geen recht te hebben op studiefinanciering.

Ook studenten van mbo 1-2 die we spraken in de klassen baseerden zich voor hun informatie over studiefinanciering op hun directe omgeving.⁴ De antwoorden van de studenten met betrekking tot het vertrouwen van de informatie van hun netwerk, komt overeen met het onderzoek dat wij als onderzoekers zelf hebben uitgevoerd in 2024 onder mbo-studenten. Dit onderzoek ging om de vraag waarom sommige studenten geen contact opnemen met DUO, ook al kan dit contact in het voordeel zijn van de student. Ook hier zagen we dat het netwerk de voornaamste informatiebron is en dat zelf actief op zoek gaan naar informatie daarmee niet nodig lijkt:

*"Het hebben (of ontbreken) van een netwerk is daarmee een bepalende factor voor een student. Een goed netwerk zorgt er voor dat ook een kwetsbare student zich wel redt. Het netwerk neemt het voortouw bij het regelen van zaken zoals studiefinanciering, helpt de student op weg of lost problemen op."*⁵

⁴ Zie bijlage 5.

⁵ DUO, UX Onderzoek "Geen contact goed contact"(2024), p14-15

Van groot belang is echter dat dit netwerk over de juiste informatie beschikt om de student goed voor te lichten. In dit onderzoek hebben we helaas gezien dat studenten juist op basis van foutieve informatie uit het netwerk besluiten geen basisbeurs aan te vragen; hun netwerk overtuigt hen ervan dat ze er geen recht op hebben. Studenten die niet weten dat ze iets missen, gaan er ook niet naar op zoek.

3. De studenten zonder basisbeurs ontvangen wel zorgtoeslag

Het viel op dat alle studenten die we interviewden aangaven zorgtoeslag te ontvangen. Voor de studenten gold dus niet dat ze ook deze vorm van 'gratis geld' lieten liggen; de weg naar zorgtoeslag wisten ze te vinden. De meeste studenten hadden hierbij hulp gehad van een ouder of familielid.

Daarnaast viel op dat alle studenten vrij specifiek wisten hoeveel zorgtoeslag ze ontvingen en welk bedrag ze aan zorgverzekeringspremie betaalden. Ze leken het ontvangen van de toeslag te koppelen aan het betalen van een bepaalde dienst.

Waarom de studenten wel zorgtoeslag aanvroegen maar geen basisbeurs, zou te maken kunnen hebben met het feit dat ze vanaf hun 18^e direct de verplichting hadden om zorgverzekeringspremie te betalen. Met betrekking tot studiekosten veranderde er met hun 18^e verjaardag niets voor de studenten; ze hoefden niet ineens lesgeld te betalen voor het lopende studiejaar. Wellicht zorgt de directe betaalverplichting van de zorgverzekeringspremie voor een trigger om toeslag aan te vragen. Daarnaast is zorgtoeslag aan minder voorwaarden gebonden dan studiefinanciering. Mogelijk ontvangen de ouders zelf ook zorgtoeslag of hebben ze dit in het verleden gehad, waardoor de regeling beter bekend is binnen een gezin of familie, wat de kans vergroot dat het wordt aangevraagd.

4. Het moment waarop het recht ingaat, lijkt een rol te spelen

Voor 4 van de 6 studenten had het niet aanvragen van studiefinanciering te maken met het moment waarop het recht op studiefinanciering inging.

- 1 student die in maart 18 jaar werd nam aan dat ze geen recht had op studiefinanciering omdat het schooljaar al bijna afgelopen was. Haar zus was destijds in september 18 jaar geworden en het voelde logisch dat zij wel recht had omdat het schooljaar net begonnen was.
- 2 studenten dachten onterecht dat hun recht op de basisbeurs pas inging vanaf april, en de studenten waren al in maart gestopt. Zij bleken volgens onze gegevens, echter al vanaf januari recht te hebben op studiefinanciering.
- 1 student gaf aan dat ze al bijna klaar was met haar opleiding toen ze 18 jaar werd. Ze wist niet goed wat studiefinanciering inhield en besloot zich er verder niet in te verdiepen: het schooljaar was toch al zo goed als voorbij.

De regels met betrekking tot het aanvragen van de basisbeurs zijn gebonden aan geboortedatum, onderwijsvorm en nationaliteit. Omdat studenten op verschillende momenten achttien jaar worden en daarmee op verschillende momenten recht krijgen op de basisbeurs, is het aanvragen ervan een individuele gebeurtenis en afhankelijk van je persoonlijke situatie. Vrienden die ook 18 jaar zijn voldoen wellicht niet aan de andere voorwaarden voor studiefinanciering waardoor hun ervaring niet gelijkloopt. Het hangt daarbij ook niet samen met de start van een schooljaar of bijvoorbeeld een kalenderjaar. Dit betekent dat de student zelf in actie moet komen om zijn recht aan te spreken. Dit vraagt een bepaalde mate van het doenvermogen, waar mogelijk niet elke student voldoende over beschikt.

6. Aanpak & onderzoeksmethoden

Dit onderzoek bestaat zoals genoemd uit een specifiek kwantitatief deel en een kwalitatief deel. Het kwantitatieve deel is afkomstig uit de gegevens van DUO; het kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd door UX-onderzoekers.

Net als ieder ander onderzoek zijn we dit onderzoek begonnen met deskresearch: wat is er al bekend over de doelgroep en de onderzoeksvraag? Omdat de doelgroep 'studenten op mbo-niveau 1 & 2 die geen gebruik maken van hun recht op studiefinanciering' erg klein is, is er weinig informatie over te vinden. De deskresearch heeft daarom vooral betrekking op 'de mbo-niveau 1 & 2 student in het algemeen' en informatie over waarom mensen (overheids-)geld laten liggen.

Een algemene indruk

Om een algemene indruk te krijgen van studenten op mbo-niveau 1 en 2 zijn we langs geweest op twee mbo-scholen. Hier hebben we met studenten gesproken over hoe zij met geld omgaan, wat de waarde van geld voor hen is, en wat ze vinden en weten van studiefinanciering. We probeerden zo een indruk te krijgen van hun financiële situatie en de rol die het ontvangen van studiefinanciering hierin speelde. In totaal hebben we op deze manier zo'n vijftig studenten gesproken.⁶

Hoewel het enige achtergrondinformatie opleverde, beseften we ook dat het spreken met studenten die wél studiefinanciering ontvangen, weinig zegt over hoe onze specifieke doelgroep - die geen basisbeurs ontvangt - denkt. We besloten daarom niet nog meer scholen te bezoeken.

⁶ Zie bijlage 3 voor de antwoorden.

Gesprekken met professionals

Naast de gesprekken met studenten hebben we ook met een aantal professionals op het mbo gesproken, waaronder een orthopedagoog, een studieadviseur, een onderwijsleider (voor entreeopleidingen) en medewerkers van JOBmbo.

Gesprekken met ouders

Om een beeld te krijgen van de rol van ouders bij studiefinanciering (en geldzaken) hebben we geprobeerd om ouders van mbo-niveau 1-2 studenten te spreken. De werving is middels een filmpje op social media gelopen. Via een link konden ouders zich opgeven om mee te doen met een gesprek. Voor dit gesprek kregen ze een cadeaubon van € 50,-. Hoewel het linkje bij het filmpje meer dan 1000 keer is aangeklikt, heeft het slechts tot één gesprek met een ouder geleid. Omdat dit echter een ouder was van een student die wél gebruikmaakte van studiefinanciering, leverde dit gesprek helaas weinig bruikbare informatie op voor onze onderzoeksvraag. Gezien de kleine doelgroep van ouders van studenten die géén gebruikmaakten van de basisbeurs, hebben we geen nieuwe wervingsactie onder ouders uitgezet.

Gesprekken met de doelgroep

Groep 1 van onze doelgroep: studenten zonder enige vorm van studiefinanciering, probeerden we te werven door mee te liften met een jaarlijkse campagne “Promotie aanvragen stufo mbo” van de afdeling Klantinteractie. Met deze campagne informeert Klantinteractie alle mbo-studenten met de Nederlandse nationaliteit⁷ die recht hebben op studiefinanciering maar dit nog niet hebben aangevraagd. In de enveloppe is er samen met de brief een flyer naar de 121 studenten gestuurd die specifiek tot deze doelgroep behoren. Van deze studenten is er geen aanvraag voor studiefinanciering bekend, maar weet DUO wel zeker dat er recht op is. In de flyer werd de student gevraagd of ze mee wilden doen met een onderzoek in ruil voor een cadeaubon van € 50,-. Via een QR-code konden de studenten zich opgeven. Helaas heeft deze wervingsmethode geen reacties opgeleverd.

The flyer is blue with white text. At the top right is the logo of the Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) and the text 'Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap'. The title 'Deel je verhaal en help DUO!' is in large white letters. Below it, the text says: 'Hoi! Wij zijn Ruth en Marloes en wij doen onderzoek bij DUO. We willen graag weten waarom je (nog) geen studiefinanciering hebt aangevraagd. Misschien wist je niet dat het kon, misschien wil je geen studiefinanciering, of misschien heb je een andere reden. We praten daar graag met je over.' There are three sections: 'Informatie over het onderzoek' (duration, anonymity), 'Waarom meedoen?' (helps understand why some don't apply, gets a €50 gift), and 'Meld je nu aan!' (scan QR code or email uxresearch@duo.nl). A QR code is shown at the bottom left. The word 'Bedankt!' is at the bottom right. A small line of text at the very bottom says 'Samen maken we onderwijs en ontwikkeling mogelijk'.

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Deel je verhaal en help DUO!

Hoi! Wij zijn Ruth en Marloes en wij doen onderzoek bij DUO. We willen graag weten waarom je (nog) geen studiefinanciering hebt aangevraagd. Misschien wist je niet dat het kon, misschien wil je geen studiefinanciering, of misschien heb je een andere reden. We praten daar graag met je over.

Informatie over het onderzoek
Het gesprek duurt maximaal 1 uur. We kunnen naar jou toe komen of het online doen. We kijken graag wat voor jou werkt. Jij blijft anoniem in het gesprek. Wat je zegt heeft geen gevolgen voor jou of je studiefinanciering.

Waarom meedoen?

Jouw mening helpt DUO te begrijpen waarom sommige studenten geen studiefinanciering aanvragen.

Als je met ons in gesprek gaat, krijg je een cadeaubon van €50 euro.

Meld je nu aan!

Scan de QR-code en vul het online contactformulier in.

Of stuur een mail naar uxresearch@duo.nl. Geef dan ook je e-mailadres en telefoonnummer door.*

Bedankt!

Samen maken we onderwijs en ontwikkeling mogelijk

⁷ De afdeling Klantinteractie kiest ervoor de brief alleen naar studenten te sturen waarvan ze zeker weten dat ze recht hebben. Studenten met een verblijfsvergunning hebben niet in alle gevallen recht op studiefinanciering en voor hen kan een bericht waarin ze worden aangespoord studiefinanciering aan te vragen verwarrend werken. De details m.b.t. hoeveel studenten met een verblijfsvergunning wel recht hebben op studiefinanciering maar dit niet aanvragen, werden pas bekend toen dit onderzoek al was afgerond. Studenten met een verblijfsvergunning zijn wel meegenomen binnen de andere onderdelen van het onderzoek (studenten zonder basisbeurs maar mét reisproduct, ouders van studenten, studenten op onderwijsinstellingen en in de gesprekken met professionals).

Groep 2 van onze doelgroep: studenten die gebruik maken van het SRP maar geen basisbeurs hebben aangevraagd, hebben we per e-mail benaderd met de vraag of zij mee wilden doen met een onderzoek in ruil voor een cadeaubon van € 50,-. In totaal zijn er zo'n 1500 studenten aangeschreven. Uiteindelijk heeft dit tot zes één-op-één gesprekken geleid. Het gaat om één fysiek gesprek en vijf online gesprekken die zijn afgenomen in de periode van mei t/m juni 2025.

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst. Dit houdt in dat er van tevoren een interviewscript is opgesteld, maar dat de volgorde van de vragen niet volledig vast ligt. Er is ruimte om van het script af te wijken en door te vragen op wat de respondent vertelt. De interviews duurden ongeveer een uur en werden, met schriftelijke goedkeuring van de respondent, opgenomen.

Geraadpleegde respondenten

Samengevat hebben we voor dit onderzoek gesproken met:

- +/- 50 mbo 1-2 studenten mét studiefinanciering op onderwijsinstellingen (in groepsverband)
- 6 (onderwijs)professionals
 - 1 Orthopedagoog (specialisme mbo-niveau 1-2)
 - 1 studieadviseur (opleidingen mbo-niveau 1-2)
 - 1 onderwijsleider (opleidingen mbo-niveau 1-2)
 - 2 beleidsmedewerkers bij JOBmbo
 - 1 bestuurslid van JOBmbo (zelf student mbo-niveau 4)
- 1 ouder (van een student op mbo-niveau 2 mét studiefinanciering)
- 6 studenten op mbo-niveau 1 & 2 met een studentereisproduct maar geen basisbeurs

Analyse

Voor de analyse van de data uit de interviews is de methode van thematische analyse toegepast. Bij deze methode worden alle interviews eerst volledig uitgeschreven aan de hand van opnames. Vervolgens worden relevante delen/passages gelabeld. Daarna wordt er, met behulp van de labels, geanalyseerd of er overkoepelende thema's zijn. Vanuit die overkoepelende thema's worden normaliter de inzichten samengesteld.

Omdat we in dit onderzoek te weinig respondenten hebben gesproken en vanuit deze gesprekken geen verzadiging is opgetreden, zijn er geen inzichten geformuleerd. Op de opgehaalde data uit de gesprekken hebben we wel thematische analyse toegepast maar hieruit ontstonden geen duidelijke inzichten met betrekking tot de achterliggende reden voor niet-gebruik. Wel zagen we een aantal overeenkomsten tussen de gesprekken en respondenten met betrekking tot het niet-gebruik; deze zijn uiteindelijk samengebracht als observaties.

“ Waarom heb ik onderzoek nodig, we weten toch alles al van onze klanten? ”

Met kwalitatief onderzoek haal je allerlei behoeften, motivaties, emoties en percepties op. Dit is voor de verbetering van een dienst of ter validatie van een scherm of bij de ontwikkeling van een groot nieuw IT-project belangrijke informatie, zodat de eindgebruiker zo'n dienst of product goed kan gebruiken.

Kwalitatief onderzoek geeft antwoord op de "hoe-en-waaromvragen". Om er dus zeker van te zijn of een product of dienst aansluit bij die behoeften, moeten we het wel gevraagd hebben.

Een leuk voorbeeld van kwalitatief onderzoek is de ontwikkeling van de telefoon. Door te vragen naar behoeften of motivaties en te kijken naar trends is de mobiele telefoon ontwikkeld. De mens zelf zag het nut er nog niet zo van in, totdat de mobiele telefoon er was. Bekijk de onderstaande video.

<https://www.youtube.com/watch?v=TNwhIHqM60g>

In kwantitatief onderzoek ligt zowel bij het verzamelen als bij de analyse de nadruk op de hoeveelheid data. Bij kwalitatief onderzoek is dat niet het geval. Kwalitatieve onderzoeken geven inzichten en verdiepende informatie zodat richtinggevend beslissingen genomen kunnen worden.

Je hebt 'maar' 5 mensen nodig om het grootste deel van specifieke ervaringen en problemen in kaart te brengen. Als 1 van de 5 gebruikers moeite heeft met een taak, dan zullen op elke 1000 mensen die het product gebruiken, 200 gebruikers moeite met dezelfde taak hebben. Het is ook vaak zo dat na 5 interviews de antwoorden op elkaar beginnen te lijken en er geen nieuwe informatie meer komt. In dat geval heb je verzadiging bereikt. Belangrijk is dat je goed naar de doelgroepen kijkt, want als daar verschil in zit, heb je dus meerdere groepen van 5 mensen nodig.

“ Je hebt maar 5 mensen geïnterviewd... Hoe kan dat representatief zijn voor het onderzoek? ”

